

5 cent.

Gazeta de Mallorca

CRONICA SETMANAL CASOLANA

Arts y Lletres • Costums • Tràfec e Industria • Notícies • Anuncis y Reclams • de Ciutat y la Pagesia

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ

IMPRENTA DEN JUSEP MIR.—Cadena de Cort-11.
Diriguhi sa correspondencia y quesvua més que s'ofersca.
Demanaui sa tarifa d'Anuncis y Reclams.
Ventajes a n'es suscriptors.—Ja's sap: avuy en dia, més ven qui més anuncia.

Primera anyada.—Núm. 18.

Palma • 1er d'Agost • 1903

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

Per tot Mallorca y dins Espanya: tres mesos:	1 PESETA
Per fora Mallorca: al Estranjer.	1'50 >
Número corrent: 5 céntims.—Estantis . . .	0'10 >
Llibres mallorquins casi regalats.—Suplements gratis a n'es suscriptors.	

Política eclesiástica

FRA que l'Església romana està a punt d'elegi es sucessor del Papa mort, que segons quin sía continuarà sa política religiosa de Lleó XIII o la capgirarà donantli noves orientacions, es possible que mudin molt d'aspecte certs problemes socials que de temps enrera destorben sa tranquilitat pública, dins es pobles aon es catolicisme es encara sa religió de ses majories.

Tots sabem lo qu'ha passat y passa encara a França, amb ses comunitats religioses, impolíticament perseguides p'és Govern republicà; y si passam es ram per dins ca'nstra, veym que, no fa molt, hey hagué estirades fortes ferm, quant se tractá de sa reforma des Concordat, en temps d'un Govern liberal, que pujá a n'es poder aprofitant sa momentanea excitació popular produida p'En Galdós amb s'*Electra*, y des poder va sortir, sense haver conseguit deixar composta y ben arreglada la cosa.

A Espanya encara no hi ha hagut, entre els anticlericals, un homo d'esperit bastant clar y desapassionat per combatre rasonadament y armat de llògica els abusos y perills (si es qu'existien) des clericalisme, sense caure dins sa sistemática, absurda y desentonada censura de tot lo religiós.

«Y qui no ha vistes ses sàtires ridicules dirigides a n'En Maura, porque s'es atrevit a demostrar lo errats qu'anaven es qui donen sa culpa de lo malament que va s'ensenyança, a ses Comunitats religioses que ténen uberts col-lègis yescoles?—Es ben ver, per desditxa nostra, que ni de religiosos ni de llécs, no n'hi ha de col-lègis que vertaderament s'adapten a ses exigencies de s'educació moderna ben entesa; pero mentres s'Estat no esmeni ses grans imperfeccions y vicis radicals de s'ensenyança oficial, serà injust exigir a n'ets establiments particulars, qualsevol sien, un major perfeccionament pedagògic.

Es evident que s'actitut agressiva d'ets anticlericals, en lloc de ferir y debilitar s'esperit religiós, l'excita, el reviva y li conquista partidaris, que d'altra manera no tendría. Es tan poca sa manya demostrada en so combatre y desjectar ses congregacions religioses, que com s'ha arribat a conseguir qu'és Govern adoptà qualche decisió referent a elles, es estat casi sempre per ferli dictar reals ordes y decrets contraris a n'es sentit comú; com per exemple, aquell qui estableix una diferencia legal, sense cap fonsament llògic ni razonable, entre ses comunitats religioses aprovades oficialment antes de tal dia y tal any, y ses insititúides posteriorment; sense mirar si eren per ventura més benèfiques y més profitoses que ses oficialment aprovades y consentides, y com si s'aprovació des Govern hagués d'impedir a una comunitat es fer tot es mal que li atribuexen es seus inimics.

Si creu s'Estat que hi ha un perill en axò de que l'Església se mescli en sa

política y desitja llevarli de ses mans s'influència que inclou aquell perill, mal de fer será que puga trobarhi altra soluciò, sino sa de sa separació de ses dues entitats; guardant cadascuna es drets y atribucions que li pertoquen.

Aquesta separació toparia amb grans inconvenients; es més gros de tots es que se suprimiria sa subvenció que dona s'Estat a l'Església; subvenció que li es per ara indispensable y que no pot deixar de donarli, mentres sia es catolicisme sa religió oficial d'Espanya.

De totes maneres, sempre troben cert llegos de mal camí es qui desapassionadament discutexen s'actual questiò religiosa, que serà per molt de temps causa de perturbacions y d'obstacles per tots es governs. S'única y vertadera soluciò, que sols podrà trobarse dins un alt esperit de concordia y tolerancia mutues, desgraciadament es una aspiració ideal, impossible per ara o molt difícil d'esser posada en pràctica.

Demanem de bon cor a Deu que es nou Papa tenga es bon talent de continuar es dret camí que seguia Lleó XIII; porque si sortís un papa d'esperit no tan conciliable o més batallador, podrà esser amb el temps es seu adveniment una de ses desgracies més grosses per tots es pobles feells a n'es catolicisme.

Ses festes de la Beata d'ara fa cent y onze anys

Son un esquit y cosa poca, que sols no u paga es parlarne, ses festes qu'actualment se fan cad'any, com arribam a n'aquest temps, a honra y gloria de Sor Tomasetà, en comparació de ses que li dedicaven es ciutadans, ara fa cosa d'un sige. ¡Allò si qu'eren festes!

Tohom qui més podia s'hi destexinava y hi prenia part: pobres y rics, cavallers y mossens, senyoriu y menestralia,... ningú dexava de contribuirhi de part séua, a té qui té. Y la ciutat s'omplia de pagesiu del terme y de la part forana; y gent d'Ervissa y tot, y de Menorca, feya una escapada, y s'en venia per aquí, y s'hi estava tot es temps que duraven ses festes de la Beata.

Ses primeres de totes, ses que se celebraren s'anaya metixa en que vengué concedida de Roma sa tan desitjada beatificació, aquelles si que varen esser festes en gros; la Ciutat hey tirà la resta, y aquell any, s'olla gran (com se sol dir) va anar dins sa petita.

¿En voleu una mica de relació, just una idea, de lo que varen esser aquelles festes de l'any 1792?... Ydò escoltau es modo com les descriu, demunt-demunt (perque d'altra manera seria estat may acabar) una ploma de ses més corrents y més ben trempades de Mallorca, a un llibre escrit y estampat fa pocs anys, y que meresqué grans alabances y alta recompensa. (1)

Vos ho darem traduit en mallorquí vulgar, porque vos semblí més casolà y li trobeu més es saborino.

Posauhi esment a n'aquela relació:

«S'acabava de rebre es bréu de beatificació de la Venerable Sor Catalina Thomás; y entusiasme com es que va moure aquell ditxós succés, creym que pus may se tornará veure. Per espay de dos mesos, desde dia 20 d'Octubre en avall, bullia la Ciutat y flametjava de festes, sense aturay ni repòs. Encara no acabava una estupenda solemnitat y ja'n tenien un'altra d'entaulada, qu'esborrava aviat sa recordansa de sa primera.

Festa y més festa a roy seguit. En bon diumenge, funció religiosa a càrrec de la Ciutat; dilluns, a Santa Magdalena, altra funció per conte de Capítol; dimarts, un'altra, a despesa de D. Antoni Despuig, a les hores Bisbe d'Oriola; lo'ndemà dimecres, la feren a sa festa ses monjes canoneses; dijous, es frares del Socòs; divenres, una devota persona; dissapte, un títol de sa noblesa castellana...

Sa crida feta per places y carrers no més recomanava qu'encenguessen alimares durant tres vespres seguits; y voluntariament es vesins en varen encendre, de més a més, altres quatre vetlades.

Dia 21 d'Octubre, sortiren es matriculats de la marina, cantant es trisagi, a fé estació en es temple a on se conserva es còs de sa fadrineta de Valldemosa, y duyen en porfessó un sensí de penons y banderes pintades, figurant es passos principals de sa séua vida: varen cremarhi candeles per llarc y crescentes coranta antorxes.

Es meteix vespre sortí, cantant la corona, sa numerosa comunitat des framenors, accompanyantla gran estol de devots, amb brandons encesos. Dia 22 de capvespre, celebraren tots es gremis sa séua funció, amb un rosari que sortí de la Sèu, assistinti tota la clerecia parroquial, Capítol y el Bisbe d'Oriola, y figurant a sa porfessó es penons gremials y milenars de ciris.

Al mateix temps, es concordants de la parroquia de Sant Jaume accompanyaven un carro trumfal; y es cerers obsequiaven a cent cinquanta pobres amb un dinar molt abundós, a on ells metexos y el Regent en persona feyen de criats y servien en taula.

Dia 23 a vespre, sortí altra porfessó de rosari, disposta p'és col-legi de cirugians, amb sos frares de la Mercè, gran iluminaria y diferents estols de cantadors y música. A sa metixa hora, sortien es concordants de San Caetano, accompanyats des frares de Sant Domingo, y de molts de preveres dels espanyols francesos; tohom amb atxa o ciri.

Dia 24, el bisbe Despuig pagà de sa séua butxaca un dinar d'uns quants principis a n'es pobres de sa presó; y a sa placeta del Socòs hi hagué concert d'orquesta.

Lo'ndemà vespre, celebraren rosari es

frares agustins, «treguent un tabernacle tot de plata, molt ric y de molt de gust,» y entre la gent s'hi veyen molts d'aquells capellans francesos qu'eren arribats no feya gayre temps a Palma.

Per aquella metixa nit, havien trempada es mariners una moxiganga, passant per dins ciutat un carro amb so seu Neptuno, y un altre en forma de galera de mar, «tota daurada y colorida, amb ses séues veles de domàs, y un penó y una bandera amb imatges de la Beata, figures alegòriques y un còr de música.» Passáren de dos milia antorxes ses que s'hi varen cremar en aquella revetla.

Tanta generació va aplegarshi durant ses festes, y tal va esser sa gentada que hi acudí de tots es pobles y llogarets de s'illa, y fins d'Ervissa y tot, que haguéren de privar, per espay de cinc dies, es qu'en passássen cotxos, carros ni bisties per tot es barri de Sant Jaume, y s'hi distribuïren estols de soldats a peu y a cavall, per aturar y posarhi regit a tanta de gent que alegre y fora corda per onsevuya corria la gandanya.

Y no'n parlem de s'ofici solemne, costejat per artistes y celebrat dia 28 dins Santa Magdalena, ni del rosari que aquell vespre meteix sortí de Sant Domingo; ni de sa gran funció celebrada dia 29, a despeses des capitá general Don Bernat de Tortosa y des majós de tropa; ni de s'oratori molt lluit que cantaren de capvespre, ni des rosari que va sortir, a entrada de fosc, des convent del Carme, dexant molt endarrera totes quantes processons díes passats s'eren fetes. Ses festes de sa coronació de Carlos IV, celebrades tres anys abans, havien semblat molt lluides; pareixia qu'eren es sumum de pegar amb sa corda grossa y gastar una cosa de no dir... Tres anys després, ses festes de la Beatificació les dexáren enrera y no de poc, y les dáven sèt voltes.

«Serà de bades volerho descriure tot, punt per punt y cosa per cosa. Funcions religioses y espectacles populars, inscripcions y pintures, carros y professons, moxigangues y jubilès, tot va excedir sa mida de sa coronació y li dugué llarga ventatge. Allò ja no era entusiasme; era desvariety eyma perduda.

Milenars de llumets y antorxes, de ciris y llantons, de fanals y cucuyes, de geroglífics y transparents, convertien cada vespre la ciutat en un fantàstic cosmorama. Gent de totes ses viles, feells de totes ses parroquies, s'estrenyien y feyen oli y s'empentetjaven per dins ciutat, afegint a tantes demostracions una alegria may vista. De totes quantes glorificacions se fossen may per may celebrades dins sa capital, cap n'hi hagué de tan sencera y qu'arribás tan endins com aquella. Sa beatificació de sa vergeta valdemossina va esser una cosa que va ferí en es viu y de plè a n'es poble. Indiferent per tot quant

(1) MALLORCA DURANTE LA PRIMERA REVOLUCIÓN (1808 a 1814) por Miguel S. Oliver.—Palma, 1901: 1 bell volum en 4^a, (v. pág. 113 y sigs.)

fos saviesa, art o coratge, res li alsava es ventrey, llevat d'es sentiment religiós: aquest y no altre l'arribava a moure.

Ara pensau com devia xalar sa gent nostra d'aquell temps, tresent carrers tots encuberts de tapissos, amb palaus endumenjats de pintures que figuraven escenes d'aquella vida de santeta; travessant places amb suntuosos cadafals y qualcuna, com sa de Santa Magdalena, que imitava sa de Sant Pere de Roma; tresent convents, per on s'hi alsaven pòrtics y escalonades de fust; passeigs amb monuments que volien també esser imitacions y recordances des monuments de la ciutat eterna; tot influit p'és gust arqueològic, romà en tot y per tot, del qui era llavors bisbe y més envant va esser Cardenal Despuig.

Ja u veys si n'hi ha de trenques, entre ses festes d'ara y ses d'en temps primer.

Mos som avesats, avuy en dia, a que tot quant feym mos surta magre y escafis.

Bona veritat es que «el mon fa rodes.»

DE FORA-MALLORCA

Ses fires de Valencia.—Còdice robat y trobat.—Fruytos sense pinyols.—Longevidat.—Missions estranyes.

Com cada any en aquest temps, poc més o manco, Valencia s'es omplida aquests dies de forasters, amb motiu de ses festes lluidíssimes que s'hi celebren, y que solen esser de ses que hi va més gent de per tota Espanya.

Enguany sa calor ha pitjat fort ferm, fent pegà bones suades a n'és qui u han volgut veure d'aprop sense fer cas des sol. Seria massa llarga una relació, feta fil per randa, de tots es capítols de ses festes.

Un des qui més han interessat a tothom, es estat es concurs internacional de bandes de música, des qual ha gonyat es primer prèmi una banda militar de Montpeller, donant lloc a una protesta de sa municipal de Barcelona. Aquixa no s'es aconhortada amb so tercer prèmi; l'ha renunciat, y es partida totduna de cap a Barcelona, donantse per agraviada amb sa resolució des Jurat.

S'Ajuntament de Valencia, obrant amb discreta galanteria, ha enviades ses quatre mil pessetes des prèmi a s'Ajuntament de Barcelona, perque aquell en disposas axí com volgués.

Es un cas que no s'estrevé molt sovint axò de descobrirse un robo devés cent anys després de cometerlo, com ha succeït ara a Murcia.

Un jutje aficionat a sa bibliología s'es temut, fuyetjant papers véys, de que en es comensament des sige passat havien robat d'una biblioteca muriana un còdice interessantíssim per s'història d'aquella província, y ple de notices sobre s'època de sa reconquesta.

Cercant-cercant y lligant caps, ha afianat es còdice entre sa colecció qu'en posseeix D. Pere Vindel.

Com s'actual posseidor ha demostrat qu'el comprá fa molts d'anys a un antiquari, y prou bons dobles que li degué costar, no'l vol tornar per cap estil a sa biblioteca d'on procedeix; per lo qual s'ha instruit un sumari que no deixarà d'esser molt curiós.

Aquest D. Pere Vindel es un des bibliòfils més erudits d'avuy en dia; amic y compare des genial Menéndez y Pelayo, qu'el cita y l'alaba molt a qualche obra seu; pero casi desconegut a Espanya, a pesar d'haver estat es qui més ha contribuït amb ses seues propies rendes a fé tornar de s'extranjer molts de llibres antics y manuscrits espanyols que se florien y arnaven dins biblioteques forasteres; tant es axí qu'avuy en dia té més de la mitat de sa seuia fortuna, qu'és grossa, invertida en llibres.

D'homos d'aquesta casta, a Mallorca n'hem vist qualcun, que per desgracia ha haguda de veure sa seuia biblioteca espargida a n'és quatre vents, per falta de patriotisme de qualche ricot mallorquí, d'es qui manetjen ses dobles de vint a palades.

Bona noticia p'és gastrònoms de paladar delicat. A n'és mercats de Barcelona s'hi comensen a vendre enguany una partida de castes de fruytos sense pinyol; y no es que los ho hajen tret de coïdes, sino qu'ets hortolans han apresa manera de ferles néxe sense llevar dedins.

Fa molts d'anys que se descubrí a California una rassa de tarongers que feyen ses taronjes sense un pinyol, encara qu'eren molt petites y d'aspecte poc menjívol.

La Sociedad d'Agricultura de Sant Francesc se posà a estudiar aquell cas anormal, y arribà a conseguir sa producció de varies castes de fruytos sense pinyol, que ja se venen fa temps a tots es mercats d'Amèrica; pero fins ara no s'era introduït a Espanya aquest estil.

Ses fruytos que més facilment s'obténen sense cap pinyol, son ses qu'en casos normals en soLEN tenir més, com son ses sínries, es rém, ses taronjes y pomes; y ses que costen més pena son ses que no ténen més qu'un pinyol, pero gros y dur, com es melicotons, aubercocs y prunes.

Lo qu'és es réms y ses magranes, si que u han d'esser gustosos en no trobarlos ni un, de pinyolet. Vejam si prest a qualche hort de Mallorca se n'hi farà aviat, d'aquesta fruya modernista.

Fa pocs dies, han obtengut s'indult de Real Orde uns quants presos de Ceuta que tenien cumplits trenta anys de presidi.

Per poca edat que tenguésen quant hey entràren, casi tots ja deuen essé véys, o al manco han passat es terme mitx de sa vida d'ets espanyols en llibertat; y no dexa d'essé un poc raro que tan sovint arribin a sa veyesa homos privats de ses condicions més elementals d'higiene, ja que per desditxa hem de regonexe lo descuydats que estan es nostros establiments penals.

Lo més curiós seria que a pesar de ses deficiencies des presilis espanyols, resultás a la fi que son es punts més sanitosos d'Espanya, y es més propis y més ben organitzats per allargar la vida.

Encara no tenim Papa novell; pero tot pinta de manera que fa creure que no mos torbarem molt a tenirne.

Bé'l manyuclen y el pasten y l'estemantjen es diaris a n'aquest assunto; y qui més qui manco, cadascú pretén sebrerne la prima.

Que si serà elegit y treurá sa llarga En Vannutelli o n'Oreglia o En Gotti o En Rampolla... Tot son càbales y pronòstics sobre es Papa futur.

Y com avuy en dia n'hi ha tanta de gent desxonida y ets enteniments se son uberts una cosa de no dir, no ha mancat, a Roma, qui ha tractat d'establir una agència internacional de *missions mutues*, sobre es candidats papables: vol dir, una cosa semblant a lo que fan dins ets hipódromos, en dia de corregudes de cavalls.

Y hey ha hagut especulador poc aprensiu qu'ha tenguda *barra* abastement per demanar lleccencia a n'és Govern italià, per muntarla a una tal agència, oferint un tant per cent, de ses ganancies que treuria.

Naturalment, es Govern italià no'l s'ha escoltat a n'és solicitant, y l'ha enviat a freqüous de lloca.

¿Voleu coure bé es menjà
sense pò d'indigestió?
Beveu, idò, en acabà,
un glop d'es licor **POMPÓ**
qu'és de lo més fi y milló
de quants en pogueu tastà.

FELICIDAT

(HISTÒRIC)

Era p'el mes de Setembre: quant apareixen els primers nigulats color de plom, y la tronada bramula allá al fons de l'horitzó, com eco llunyadá de la veu del hivern, que anuncia á la terra que ja s'acosta.

Cassàrem aquell demà per l'esquerpa costa, entre Valldemossa y Banyalbufar; y com vengué devés mitx dia, el sol que fins a llavores y casi bé fent un esfors, havia anat brillant malaltís; quedà al cap darrer aclicat de tot, baix dels plechs atapits d'un nigulat d'hivern. Quatre gotes grosses anunciaren l'arruxada, que prest comensà a caure deprèssa y remorosa, y a noltros no mos quedà altre remey sino prendre ets atapins cap a ses cases. Valga qu'allà mos hi esperaven uns bons amichs y un bon cuiné... y amb axò ja está dit tot.

Acabat de dinar, la pluja seguia ab monòtona musiqueta, ferint els vidres dels balcons, per hont regalimava després com les llàgrimes per les bufarelles galtes d'un infantó. Y noltros, entretant que les onades de fum blau dels *habanos* s'encalsaven sempre amunt cap a n'el sòtil; contemplàvem el panorama esplèndit de la costa brava, sempre nou, y més allavores qu'apareixia tot entelat p'els vapors del temporal qu'anava avansant de cada vegada.

Dels ombrívols comellars pujaven les boires pàlides que poch a poch s'escampaven per tot arreu; y abolcallat per elles el pinar qu'enmantella los costers y penyalars mitx ajaguts dins la mar planenca, sembla va que li havien dat una cardada de cotó flux blanquissim.

Quant les boires muntaven més espesses y'l vent les feya corre terra a terra, apareixia, desiara, colque tros de single talment suspès a dins l'espai, com un illot rocós y ple de verdor sortit al mitx d'un cel color de plom; mentres qu'els niguls blancks y gruixats que s'acaramullaven demunt s'raigó dins l'horitzó llunyedá, tenien tot l'aspecte de serralada gegantina tapada de neu, que ressaltava força, dins la flavor de la mar, hont se desfeyà llavores la ruxada en milers de milers de bellugadisses bambolles.

Y tant la garriga, com les terres de conradís, cubertes d'oliveres de revinclarades soques y de garrovers de fullatje lluent, tot adolia de la tristesa que neix de l'anyoranza del sol, en les diades curtes y enigulades de la tardor.

Aprofitant una clariana devés mitjan de capvespre, resolguérem tornarmosne cap a Valldemossa, d'hont érem partits de bon demà. Y ben abrigats ab els capots de muntanya ab honors de *chubasqueros*, y ab les escopetes á la funerala per si acás mos aplegava colque ruxada; atravessàrem l'olivar; després la garriga baxa, y mos internàrem a la fi dins un pinar grandiós, solitari, que tancava l'horitzó, com una immensa cortina de domás vert.

Allà s'hi sentia aquella remor propia dels pins en dies de temporal, qu'aufega tota remor estranya y a vegades sembla un gemech llarch y tristíssim; altres l'esperavant bramul d'un monstre furiós.

Sempre avansant per dins el boscatje, sens descobrir altra cosa més qu'abres y claps de cel gris, per hont passáven tot de pressa nigulats sinistres y espollarigats; contemplàvem aquell quadro de seuvatje grandesa demunt el qual queyen poch a poch lesombres espesses de la nit, y pensàrem lo trist que seria, perdut tot viarany, romandre un vespre dins aquella soledat. Mes de sobte un cant dolcíssim, una tonada alegrívola que no he tornada sentir, però que jamay olvidaré, mos deixá corporisos y casi embadalits. ¿Sabeu lo qu'era? Els atlots dels carboners qui's guanyen la

vida dins aquell recó de bosch, que tots aplegats en aquella hora y aprofitant la treuga que llavors donava la tempestat, cantaven una cansó hont s'hi reflectia la seuia alegria, el seu benestar; ab una paraula, la felicitat del carboner, qui allunyat del mon y sense sobre may lo qu'allà passa, viu satisfet y tranquil, perque les seues ilusions giren sempre dins el rotlo hont dia y nit crema la sitja; y'ls seus pensaments no volen més en-llà del bosch d'hont trèua la llenya per fer carbó.

Y tresent p'el mon y al veure tants d'afanys y tanta lluita pera conseguir una felicitat que casi may se troba, he pensat moltes vegades en sa cansó dels carboners, dins el bosch, aquell decapvespre, quant tornavem de cassar.

Joseph M.ª TOUS y MAROTO

1903.

MUDANSA

Cerch l'ideal per la terra,
L'ideal, que s'ha amagat;
He trecat d'el pla a la serra,
De la vila a la ciutat.

Ni poblets, ni valls, ni comes,
Alegren ja mon coret...
L'autell que muda ses plomes
No canta, piula de fret.

¡Plomes del cor arrancades!
¡Somnis de ma joventut!
Sense exes plomes pintades
El meu cor se sent retut.

Perdudes ses belles gaies,
Ni té forsa per volar,
Ni'l plomissó de ses ales
Es prou per agombolar.

Me fa enveja la ventura
De qui vola cap al sol,
Y sols puch midar l'altura
Ab los ulls, mes no ab lo vol.

Al sentir cantars o troves,
Les voldrà acompañar...
¡Oh, si tregués ales noves!
¡Si altre pich pogués volar!

Llavors, ma cansó represa
També forá de sentir:
Qu'aquest fred que'm té corpresa
Sols volant s'ha d'estingir.

M.ª Antonia SALVÀ

Una espigoladeta

Feya un dia pesat de tot; es sol queya coma plom y sa bascosa caló mos retengué entebanats dins ca-nostra, fins que fos s' hora de sortir a donà ses quatre passes de costum.

Sol tombant, li estrenyem de d'allà, mon company y jo, a escampar la vista per aquests horts y sementers, turons y penyalars, montanyes y comellars que mos enrevolten, tan ben vestits d'arbres esponerosos, de mésseis granades y catifes de verdor.

Era s' hora que refermen sa tasca els segadors, després del berená de s'horabaxa. Es sol, amb una passa més, va a posarse, a n'és parexe, just demunt sa cucuya des puig de Galatzó.

Mentre sa vista se recrea amb hermoses perspectives, mos arriben veus llunyadanes d'estols de segadors qu'ensá y enllá s'afanyen, cantant xalests cançons. P'els flochs de colors que rumbetjen al entorn des capells de paumes, en destriam un tay, aont anam cap dret, atrets per les veus clares y llampants del jovent que alternant y seguint s'alegre tonada del segar mos dexa sentir per primera vegada aquexa cançó:

En es colzo tenc cinc junes,
també cinc dits a sa má,
y llengo per esplicà,
estimat, lo que'm pregunte.

Quant mos afinen, s'alsen tots y alabat sia Deu mos escometen com a bons cris-

tians. Asuxí sentim de part darrera una veu fresca que mos envia sa metixa tonada; giram es cap y fou una jovensana etxeròvida que, amb una gerra a's costat, venia cantant:

A un tay de segadòs
hi sol haver una aiguéra,
qui va darrera, darrera,
aposta per servirlos.

Aquell estol abrinat segueix, dali que dali, fent gavelles, pero com qu'hajen perdut es cantet. Los deman que seguesquen cantant, y no sé si estiguéren encorreguts, perque llavò justament no los ne vengué cap a sa boca de cansó, y esperáren que son pare d'una enflocás aquesta:

Quant jo era jovenet
feyà qualche glosa bona,
y are ets atlots y sa dona
ja m'han fet perde es cantet.

Llavò los ne deman, referents a n'aquest poble y a ses possessions del terme, y ja hu crech, si mos ne cantáren, entre safalcada y altra, un bon enfilay que, si mal no m'err, diuen axí:

Dins es clot de Puigpunyent
hi tench sa vida tancada,
y llavò s'enamorada
que d'ella n'estich ausent.

A Puigpunyent no remunyen
com acaben de munyí;
¿voltros que voleu punyí
y no voleu que vos punyen?

Son Burguet em vé a l'esquerra,
y Son Cotoné (1) també,
Son Puig a la dreta'm vé
y Son Pont, si mal no m'erra.

Com que s'empeguement fogís, y la cosa s'anima de debò y ne digueren d'enceses ferm, com les sigüents:

A Son Puig tench s'alegría,
y a Son Pont sa tristó,
a Son Cotoné s'amó
que'm fa penà nit y dia.

¿A Son Cotoné, estimada
vos heu llogada a cohi?
A l'amo encare he de di
que us esborr, si us té assentada.

—Atlotes, ¿ahont anau?

—A Son Forteza a cohi.

—Arribareu a avorri

totes ses voltes des Grau.

L'amo'n Pere de Sa Cova
per enguany ja m'hi teniu,
y si l'any qui vé som viu
no vos hi faré pus nosa.

De Son Net a Sa Granada
n'es es méu passetjar me;
¿la causa qu'en deu essé?
que hi habita el qui m'agrada.

Cá N'Arbossa y's Camp Redó
y llavò Sa Campaneta,
correrá mala planeta
qualsevol arrendadó.

Son Balaguer des recó
es un lloch arreconat;
el qui no hi haja habitat
no sab que cosa es tristó.

A Son Roca (2) es sol hi toca
des que surt fins que se pon,
y a dita de tothom
sa madona qu'hey ha hi floca.

Es porxo de Son Serralta
me diuen que s'ha esbucat,
ha ferit mon estimat
y du es senyal a sa galta.

Son Cotoné per enguany
ja no s'hi farán pus vegues;
ses dones no son alegres
com heu eren ses d'antany.

A Son Burguet m'en duré
espines per recordansa;
ses guyes de sa fermansa
totes les hauré mesté.

(1) Aludeix a Son Cotoné d'amunt; perque també hi ha Son Cotoné d'avall, qu'es sa primera possessió de la dreta venint de Ciutat.

(2) Demunt sa cresta d'una serra estan dues posses-
sions, amb ses cases aferrades, que duen aquest me-

De su'quí veig Son Burguet,
ses cases y es fassé,
pero no veig lo méu bé
qu'alegra lo méu coret.

A Son Fava no hi ha polls,
tot son galls y ponedós,
fan ets ous de dos en dos,
pero en menjá estan sadolls.

A Sa Granja (3) ilmoneta,
llavò a Son Vich romani,
a Son Noguera bon vi
y a Son Balagué pinyeta.

Encare no havien acabat aquesta, quant tocaren ses *Ave-Maries* a sa parroquia, y tothom, capell en mà, resären *s'Angelus*. S'havia acabada sa tasca, y no hi hagué temps per sortir a rotlo ses qu'hey pogués haver, alusives a Son Brú, Conques, s'Hort d'Avall y altres. Ells agafen es trastets y, despedintse de noltros, cap a ses cases falta gent.

Premim altra volta sa carretera de dessá, amb un anà de reys que feya, entre es renou des fuyam de polls y arbres fruytals que exhalen suau olor, es monòtono giscar dels grins, es sons d'es picarols llunyans, sa remoreta de fontetes y siquioles d'aygo, y entre es pipelletjar de ses estrelles d'un cel net de boires.

Seguim es camí y voltant Es Pont sentim encara una veu que surt d'un estol d'escafades, que aprofitant sa lluna que comensa a guaytar per demunt es putxet des Reures, seguen dins s'hort d'Es Metge, y reprenen sa cansó qu'es aquella que diu:

Magdalena Potecari,
cante'n una, cante'n una;
noltros segam en sa lluna
perque mos es necessari.

Arribam hora de passá el Rosari, duquent en butxaca s'espigoladeta d'es brins que vaig cuñ darrera es segadors, que puch afegí a sa méua garba de casons, y ferne un mal engarbullat present als lectors de sa GAZETA, aficionats a n'aquesta classe de sport folk-lorista.

S. OLIVER, Pre.

Puigpunyent.

Fuyes y Brots d'Historia mallorquina

1544.—Agost, 4.—Per temor d'un desembarc y envestida des pirata turc Barbarotja, varen esser tirades en terra ses dues esglésies antiga y nova que tenia es convent de frares agustins en es camins de Valldemossa y de Sóller, banda fora de sa Porta Pintada.—Naprofitáren es pedreny per alsar sa murada de vers aquella porta, y es frares d'aquells convents passáren a viure en es de la Mare de Deu de Gracia, dins Ciutat.

1558.—Agost, 6.—Crida, manant que no fos ningú qui gosás jurar ni fastomar el Sant Nom de Jesús ni de sa Mare Santíssima, baix pena de 5 sous de multa y 10 dies de presó.

1580.—Agost, 3.—L'Universitat va quitar els derrers censals que tenien els catalans contra la Universal Consignació de Mallorca: cosa que per aquest reyne va esser molt profitosa.

CRONICA CIUTADANA

Fires y Festes

Tant com anaven sorrides y mortals ses commissions durant aquestes setmanes passades, sembla qu'ara se sien desxonides y s'afanyen per tenirho tot a punt, abans de dia 9, que ses Festes han de comensar.

Per tot fan vía. A la *Real* de sa fira, aplanen y trispolietjen bé es terreny, perque hi fassa bon caminar; s'hi posen estalons, banderes y gayardets; s'hi construixen pavellons y tribunes; cases de fust per espectacles y begudes, y un fabricant de Santa Maria s'és resolt a instalarhi un *cubell* disforjo, per despatxarhi aygordent de sa séua fabricació.

Sa font mágica des capdemunt de la Rambla, ets arcs y s'iluminació elèctrica que hi han de posà, tot s'enllesteix y fa vía.

En es cós de So'n Maciá cada dia s'hi apleguen cavallistes y carretoners a centenars, que

(3) Aquesta possessió no es de Puigpunyent, sino de Esporles.

proven y fan pràctiques, per prenderli es llis a n'es novell hipòdromo.

Es ciclistes no pèrden cala, y també en es velódromo pedaletjen a qui més pot.

Es bons colcadors a sèlla, cualca qui cualca y trota que trota, preparen sa funció d'es carroussel.

Ses bandes de música no s'aturen de fé ensays y de prendre bé s'embocadura.

Es cossiés d'Alaró han feta promesa de venir y de dur ben apreses cinc danses de ses séues: *sa Cadena, es Guant, l'Oferta, la Garsa y la Gentil Senyora* (noms molt garrits, que déxen anà bona olorea d'usansa antiga, de l'altr'any).—¿Y es cavallets y es gigants nans de Felanitx?... ¿y s'Águila de Pollensa?...

Passen de cent y de bon tròs, segons noticies, es plecs rebuts amb composicions de vers y prosa, p'es certamen literari.

Sa Llonja y s'oratori de Montision y es démes locals d'exposició se van omplint de productes y objectes que arreu-arreu y de cada hora arriben.

S'arc d'es cap d'es Born y tot es passetx fins a sa font de ses Tortugues, ja comensa a està envant; y de pressa arreglen es jardinièu de la Glorieta.

De fora-Mallorca díen *muntanyes russes*, valencianetes de bondeveres per servir *qui-la-béu*, titereros y ballerines y cantadores andaluses, toretjadors y braus, y *señoritas toreras*.

Es vapors oferexen rebaxes de passatge, y de Menorca y d'Eivissa diuen que mos vendrà a veure tanta y tanta de gent.

Y Deu fassa que's puga cantar, vuyt dies seguits, sa cansó d'es *carro trumfal* de demà vespre:

*Todo será contento,
todo será alegría*

y poguem di a la fi qu'hem tengudes en tot y per tot festes amb pau.

Betaulos mallorquins.—Sa galeria de retratos de *la Sala* ha tengut aquests dies un augment de sét varones ilustrés: quatre Cotoners, un Despuig, un Isern; y com si també fos mallorquí, es gloriós presoner de Cartoixa y Bellver, es benemèrit asturià D. Gaspar M. de Joveillanos.

Encara n'hi manca qualcun altre de retrato; y a sa Comissió organitzadora de ses Fires y Festes podríà haverli ocorregut sa bona ocasió de posarley ara, durant un d'aquests dies.

Si de res havia de valer una indicació nostra, des'd'ara proposariem que se senyalés es dia 31 de Desembre vinent, festa de *la Conquista*, per colocar solemnement dalt *la Sala* es retrato del popular autor de *la Colcada*, declarat *fi ilustré* ja fa un grapat de mesos.

❖

Arriesa.—Traduim d'un des nostros diaris:

«Hey ha uns quants subjectes que s'han passat p'és cap esbucá ses festes de carrer, y per axò han adoptat es medi de tresca amunt y avall p'és carrers aon fan festa, amb una botella d'aygo fenicada, y en van tirant ratjets p'en terra. Com es natural, sa pudó que s'escampa no es agontadora; y la gent qui's passetja per allá, no té més remey que buydá y anarsen a ca'seu.»

Per aguar aquests *graciosos*, proposam un remey:

Vetlarlos de prim conte; agafá es primers que hi troben, y amb sa botella y tot, menarlos s'en, cap a n'es Caputxins: triá sa cetla més petita y acubada; ficarlosi dedins; esquitarlos ben esquitats d'aygo fenicada fins que n'estiguén xops; escampá p'en terra sa que quedí; deixarlos per beure una gerreta, també un poc fenicada; rodá sa clau de sa porta, y deixarlos axí embalsamats durant vint y quatre hores.

Llavò dóna publicitat a n'aquest castic. Y es ben seguir que fentlo axí, aviat es mal seria mort.

❖

Es picapedrers.—Forts y no't mogues, y sense escoltar cap casta de raons, se determinen a *fé Vega*, fins que los concedissen augment de jornal.

Es de s'Ajuntament n'han sortits amb la séua, y cobrarán un real més, per cada dia.

Es qui fan feyna a obres particulars reclamen lo meteix, y fins ara no u han pogut conseguir.

Estols de vegistes trescaven aquests dies, per dins Ciutat y per fora-porta, fent abandoní es tay y dexà sa feyna a n'es qui s'estimaven més ferne y avensá jornal.

Es Governador s'hi es hagut de mesclar, per prevenir desordes y violències, y ha fetes ofertes

de castic rigurós a n'es qui díen la balla de sa vega.

Voldriem que tot tengués aviat un bon acabament.

Publicacions rebudes

ANUARIO BIBLIOGRÀFICO (1901): apuntes para una biblioteca mallorquina (año V); por D. Pedro Sampol y Ripoll.—Palma, F. Guasp, 1903.—1 quadern de 34 pags. fol. a 2 col.: tirada apart, des Bolletí de sa Sociedad Arqueológica Luliana (100 exemplars no posats en venda).

—ILUSTRACIÓ CATALANA: el núm. 7 publica la bellissima poesia d'En Juan Alcover, *La Belenguera*; y el núm. 8, dedicat en gran part a fer memoria del papa Lleó XIII amb motiu de sa mort, entre altres poesies n'inserta una d'alusiva *Homenatge*, d'En Ramón Picó y Campamar.

—El vol. 9 de la BIBLIOTECA POPULAR DE L'AVENÇ, consistent en una interessant y molt ben escrita noveleta d'En S. Pous Pagès, titulada *Per la Vida*: notable no solament per sa ben composta y agradoa narració, sino per oferir una curiosa mostra de català dialectal castis y saborós, en sa varietat empordanesa.

Gazeta Relligiosa

SANTS Y FESTES DE LA SETMANA ENTRANT
Avuy dissapte 1: St. Pere ad-víncula y St. Felici mr.

Demà DIUMENGE 2: La Mare de Deu dels Àngels y St. Alfons M.² de Ligori bisbe y cfr. (Jubileu.)

Dilluns 3: Sa trobaya de St. Esteva primer mr. Dimarts 4: St. Domingo de Guzman cfr. y fundr.

Dimecres 5: La Mare de Deu de la Neu.

Dijous 6: La Transfiguració del Sr., Sts. Just y Pastor y St. Vicens mr.

Divendres 7: St. Caetano fr. y St. Albert cfr.

Dissapte 8: St. Ciriac y companys mrs. y la Bta. Juana d'Aza. (*Ple de lluna*.)

Setmana cossera.

Coranthores

Dies 1, 2, 3, y 4: a la Mercè, a St. Ramon Nonat.

Dies 5, 6 y 7: a St. Jaume, a Sant Caetano.

Dies 8, 9 y 10: a St. Francesc, a la Puríssima Concepció.

De la Pagesia

Valldemossa, 29.—Ja vos ne serán arribades veus de lo vistosa y lluïda y solemne qu'es estada enguany sa nostra festa de *la Beata*. IV ja's de rahó! Si Valldemossa no la hi celebra, qui més la hi ha de celebrar, essent aquesta vila sa patria de *Sor Tomasetà*?

Hey ha hagut de tot y molt, en aquesta festa. Es carrés y places de la vila, tots enramats y endiumenjats; funció solemne a la parroquia, amb bones cantades y orgades y un bell sermó que hi deixá caure D. Juan Negré; música per llarc, y tota la resta de vellanes y torró y aygo gelada, etc. etc.

Pero lo milló y lo nou d'enguany va esser es *carro*, que tresca per tota la vila y volia uys per mirá, tan ben adornat y il·luminat com estava. Vos dic qu'era cosa de veure.

FERRO-CARRILS DE MALLORCA

Servey de trens de passatgers

De Palma a Manacor y Felanitx: a les 7'40 des matí; a les 2 y a les 6'25 des cap vespre.
De Palma a Sa Pobla: 7'40 dematí; 2'30 y 6'25 de capvespre.
De Manacor a Palma: 4 y 6'30 dematí, y 5'15 decapvespre.
De Manacor a Felanitx y Sa Pobla: 6'30 dematí y 5'15 de capvespre.
De Felanitx a Palma, Manacor y Sa Pobla: 6'40 dematí; 12'15 y 5'25 de capvespre.
De Sa Pobla a Palma, Manacor y Felanitx: 6'55 dematí; 1 y 5'25 d'capvespre.

CORRÈUS AL INTERIOR

Surten cada dia en diligencia, per casi totes ses viles aon no hi passa es tren, devés les 2 des capvespre. Arriben a ciutat entre 7 y 8 des matí.

VAPORS-CORRÈUS

Partexen de Palma

A Barcelona: dimars, dijous y d'venerdì a les 6 de capvespre (directes) y diumenges a les 5 id. (via d'Alcudia).
A Valencia: dimecres a les 9 de matí.
A Alicant: dissabte a les 6 de capvespre.
A Eivissa: dilluns a les 10 de matí, dimecres a les 9 id. y dissabte a les 6 de capvespre.
A Mahó: dimars a les 6 de capvespre (directe) y dimecres a les 2 id. (via Alcudia).

Arriben a Palma

De Barcelona: dilluns, dimecres y dissabte, a les 7 de matí (directe) y dijous a les 9 id. (via d'Alcudia)
De Valencia: d'venerdì a les 10 de matí.
D'Alicant: dimars a les 6 de matí.
D'Eivissa: dimars a les 6 de matí; dijous a les 2 de capvespre y d'venerdì a les 9 de matí.
De Mahó: dilluns a les 9 de matí (via d'Alcudia) y dimars a les 6 de matí (directe).

TRAMVÍA DE PALMA A PORTO-PÍ

De sa Plassa den Coll y de la Glorieta, desde les 5 y mitja des matí fins a les 9 des vespre, surt un cotxo cada 15 minuts.

De Porto-Pí a Ciutat, de les 5 des matí fins a les 8'50 des vespre partexen dos cotxos cada 15 minuts.

Tot es trajecte: 25. cént. Al Terreno, 15 id. A Sta. Catalina, 10 id. Entre estacions, 10 id.

SERVICI TELEGRÀFIC PROVINCIAL

Estació uberta a totes hores: sa de Palma no més.

Estacions ubertes de dia: Mahó, Ciutadella, Eivissa y Sóller.

De servici limitat (9 a 12 matí y 2 a 7 capvespre): Alcudia, Artà, Felanitx, Inca, Manacor, Andraitx, Sóller y sa d'Alaor (Menorca).

Semàforo: Bajoli (Menorca).

Calçats de moda

Esmerada confecció

SABATERIA

Carré de sa Cadena de Cort, 7 y 9.

Venta de tabacs y efectes timbrats

ALS SENYORS METGES

DIALYSÉS GOLAZ

MEDICAMENTOS VEGETALS

GRANDIOS ÉXIT

S'ENVIAN ELS FOLLETINS DE FRANC

ESCRIVINT A

J. ALDRICH G.

SANT PAU, 47

BARCELONA

Periquetería

SALÓ den LLUC ARBONA: a s'an-

tiga plassa de ses Copinyes (ara de

Antoni Maura.) Higiènic y económico ser-

vey d'afeitats, fé la barba y tayá cabeyas,

amb maquineta o tisora.—Periques y

postissons de tota casta, a gust y comodo

de cada qual.

També hi trobareu pica de banys d'aigüa dolça, freda, teba o calenta, si en

està ja afeytats o tosos, vos voleu fé una

rabetjada per tot el cos, que vos deixarà

nets com una plata. Cada bany, una

pesseta, amb llençol pelut, per exugá.

—Benhaja sa netedat, per està una perso-

na bona y sana!

SALÓ DEN LLUC

COPINYES (Antoni Maura) n.º 14.

GRAN TALLER d'Escultura Religiosa

DEN JUSEP QUIXAL

Villarroel, 50.—BARCELONA.

Especialitat en imatges de fusta per esglésies.

En aquest acreditat taller se trabaya indistintament es bronce, es marbre, sa pedra y sa fusta, construintse estatuaria monumental, tot de bon gust artístic y en condicions molt ventajoses.

S'envien notes de preus, presupuestos y dibujos gratis.—Ventes en gros y a la menuda.

LA CASA SOLICITA REPRESENTANTS

La Roqueta

FÁBRICA DE CERÁMICA ARTÍSTICA

que ha fet la feta renomada

MAJÓLICA MALLORQUINA DE LLAMBELLERS METÁLICOS

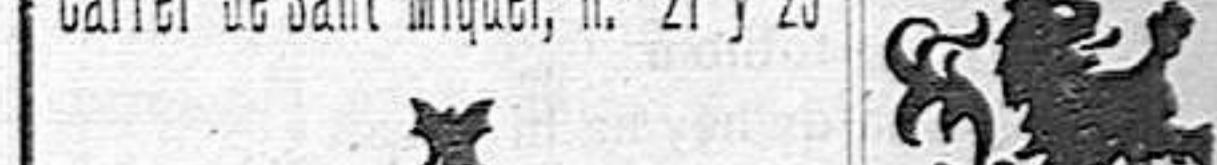

S'hi fan reproduccions de qualsevol exemplar d'algú mèrit y bellesa que se troben en aquesta illa; lo metx que objectes decoratius d'esquisit gust: columnes, jérros y tèsts per flors, jardineres, bustos moderns y variades figures modernistes.

Admet encàrcels per fé anuncis de ratjoles, decoració de frontis, fatxades y habitacions, y tot lo demés que correspon a n'aquest ram.

Tenda y despatx de LA ROQUETA

Carrer de Sant Miquel, n.º 27 y 29

FÁBRICA: a Son Espanyolet

Els molts anys

a

D. Metròbi

D'aquesta aplaudida y xis-

tosa comedietta, acabada d'estampá fa pocs dies, n'hi ha

exemplars per vendre a s'im-

prenta den J. Mir.—Cadena de

Cort, n.º 11.

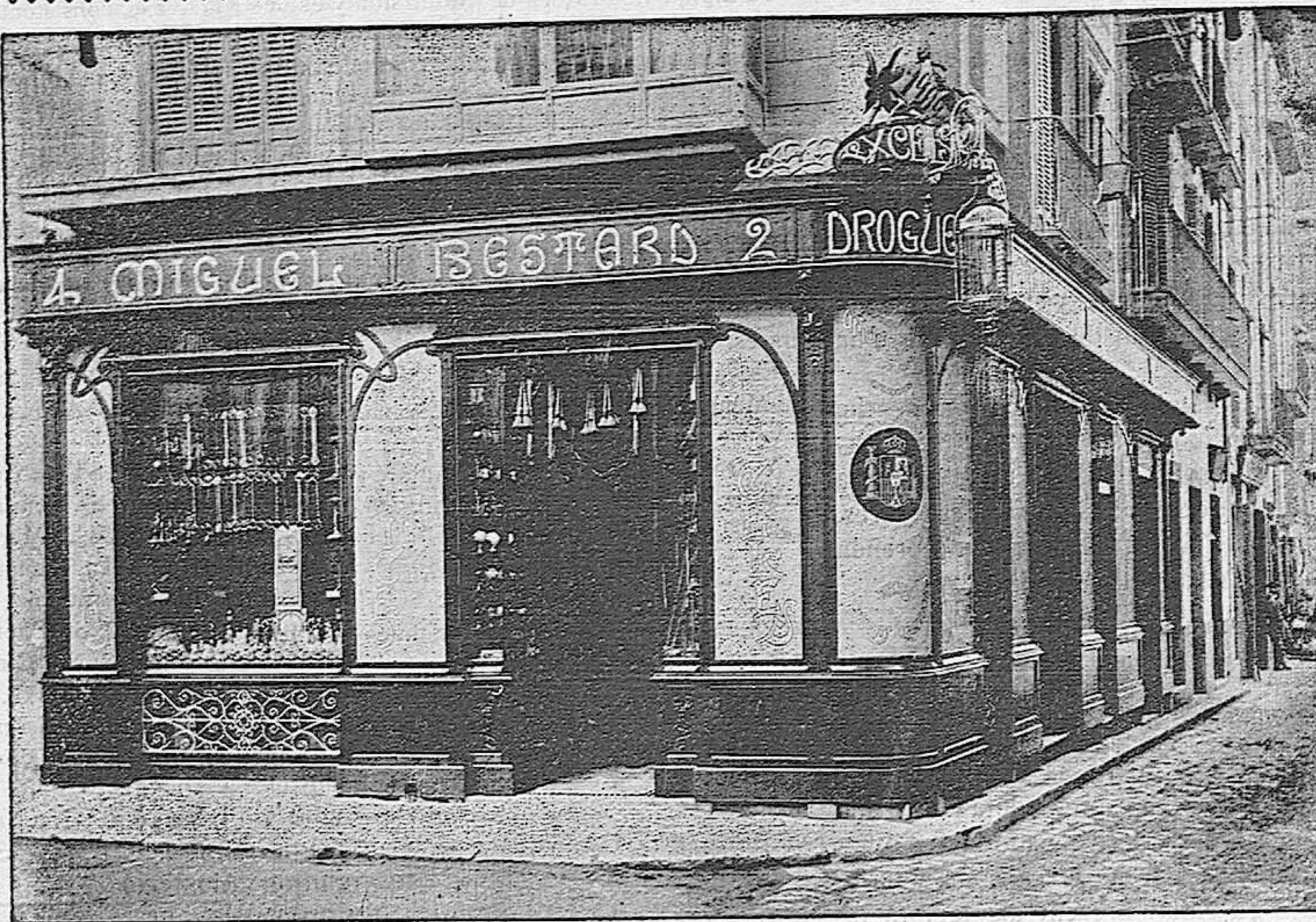
Preu del exemplar: 3 reals

Comprantne de 10 exemplars en amunt, se farà es 20

per cent de rebaxa.

Es suscriptós a sa GAZETA DE MALLORCA la pòrem adquirir per 2 reals.

Impr. den J. Mir.—Cadena de Cort, 11.

DROGUERÍA Y FERRETERÍA

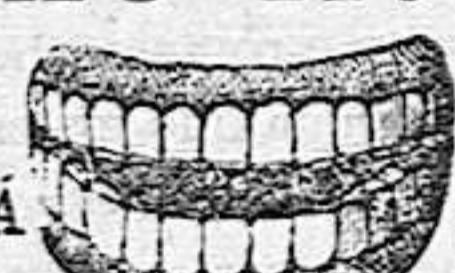
den MIQUEL BESTARD

(Plaça de sa Cortera, 2 y 4 — carré de s'Esparteria, 1 y 3.)

En aquest establiment s'hi trobarà la mayna de Drogues y Productes químics de tota casta.—Eynes per fusters, ferrers y demés menestrals.—Tota classe d'estopades, amiantos y demés útils per màquines de vapor.—Desincrustant marca «EXCELSIOR» únic d'admirables resultats, per no permetre gens ni mica d'incrusted a ses calderes de vapor.—Representació en aquesta província, de sa companyia UNIÓ ESPANYOLA D'ESPLOSUS: de ses noves CAXES REGISTRADORES, y de sa casa WEYRAT GERMANS, horticultors y floricultors de Valencia.

CORTERA, 2-4. — ESPARTERIA, 1-3.

NICOLAU TICOULAT

DENTISTA

Dentadures postisses, futes y posades per un novell sistema que permet y facilita una pronunciada clara y rogarébé els aliments.

Orifical, empasta y extréu caxals y dents, sense fer gens ni mica de mal.

Preus econòmics.

PASSEIG D'ES BORN

Entrada p' es carrer d' es Peraires, n.º 102

ARJETES POSTALS

Aquests dies se'n ha rebut un nou y hermos surtit, négres y de colors, a sa tenda d'articles d'escriptori y dibuix d'En JUSEP MIR, CADENA DE CORT, NÚMERO 11.

També n'hi ha en blanc per dibuxarhi demunt, en vitela apostila, de diferents colors.

Vinblanc claret.

Classe fina, selecta, a mitja pesseta es litro.—Uniò, 53, (entre es Mercat y es Born)

LA VINYA

Impresos

Si anau darrera trabays d'imprenta garrits y primorosos, no teniu més que encarregarlos a s'imprenta d'aquesta GAZETA—Cadena de Cort, n.º 11—y quedareu ben servits.

Existencia de LLISTES D'EMBARC Y DE REVISTA, FUYES DE SERVICI, RELACIONS D'ENTRADES Y SORTIDES A SES FONDES Y HOTELS, PLAGUETES DE LLOGUE DE CASES, TAULES DE CONTES, FAC-TURES, TALONARIS DE LOTERIA, ESTAMPES y ESCAPULARIS de tota classe, etc., etc.

Preus mòdics

COLOR TYP'S

MAGNÍFIQUES REPRODUCCIONS DE QUADROS AL OLI DELS MILLORS PINTORS DEL MON

Un exemplar. . 2 ptes.

Dos . . . . 3'50

Gran Novetat

Ne trobareu a sa tenda den Jusep Mir
Cadena de Cort, n.º 11-Palma

Hermós retrato en colors del Papa Lleó XIII, a 1'50 ptes.